

Waldemar Bawołek (Polsko)

Ročník 1962, prozaik, autor románů a povídek. Laureát soutěže pořádané literárním časopisem Nowy Nurt a nakladatelstvím Kurpisz a Celostátní soutěže nakladatelství Zielona Sowa. Ve svých textech zkoumá problematiku každodenního maloměstského života za pomoci komplexních vyprávěcích postupů – sofistickovaně budovaná souvětí jako by se řídila snovou logikou, v jejímž rámci se vytrácí souvislosti příčin a důsledků ve prospěch juxtapozice výrazných obrazů. Knižně autorovi vyšly následující tituly: *Delectatio morosa*, *Raz dokoła*, *Humoreska*, *To co obok*, *Echo słońca* a nedávno sbírku povídek *La petite mort* (2018) a román *Bimetal* (2019). Má na kontě dvojnásobnou nominaci na Literární cenu města Gdyně. Od narození bydlí v malopolském městečku Ciężkowice.

ukázkou přeložil Martin Veselka

(I) Paní Genowefa Stępniewská zemřela ve věku 86 let

Od dětství si ji pamatuji, jak stojí uprostřed zahrádky, a já se klaním, když přichází k pletivu lemovanému ostnatým drátem a ptá se, jak se má babička, jestli jsem udělal úkoly, abych ve škole nedostal čtyřku, protože náboženství se učit musím, musím se modlit, ona se modlí pořád, naklání se, aby vytrhala plevel, udělala v hlíně pořádek, aby rostliny mohly dýchat, někdy mě zavolala k plotu, aby mi podala rajče rozkrojené na čtvrtky a posypané cukrem, sladoučké, až se sliny sbíhají. Paní Stępniewská už je tam, na jevišti, s lékárnickou přesností pleje své záhony, vždyť sama pracovala v lékárně a připravovala tam rozličné sloučeniny v tmavomodré zástěře. Ale to bylo kdysi, co se takhle rozptylovala, vždyť dnes už není mezi živými. Několik let se vůbec nehnula z postele, jen aby se na ni zapomnělo. Já ale nezapomněl.

Vždyť pokaždé, když procházím kolem její zahrady, tak ji vidím, jak se prodírá houštinami minulosti, křivolakými a spleťnými pěšinami. Vypadá jako Egga van Haardtová, kterou tak nádherně svého času popsal Schulz. Občas se skloní, občas si dřepne, jednou si všimne kolemjdoucích, jindy ne. Květiny a ptáci, oblaka ženoucí se po nebi, slyšíme datlovo bubnování, smích větru, blyštění kapek rosy. Jak to uchopit, jak to vstřebat? Lusky hrachu setého, fazole a cukety. V zahrádce paní Stępniewské všechno voní, tančí a pěje o vosách a motýlech, o veverkách a čmelácích. Vidím sebe a paní Stępniewskou, vidím hochy a děvčata, jak si hrajeme na státy a města. Každý chtěl být Amerika, nějaká západní země, třebaže mezi námi byli i tací, kdo se ztělesnili se Sovětským svazem. Ulice byla prázdná, tichá, vyplněná námi, beze strachu jsme mohli házet klacíky, odpočítávat, skákat a vyhrávat. A kdyby něco, tak zdrhat do uličky, skočit do lískovic a schovat se, aby nás nikdo nenašel, nečetl nám v myšlenkách, nepřipravil nás o sny. Buď pochválen, buku zelený, krásu, svěžesti, zeleni a modři. Na dvorku vyzobávají slepice pšenici, všude kolem jsou jejich výkaly, až to člověka znává, pořád se vyhýbat hovínkům, je tu teda pěkně nasráno, člověk si snadno zasviní lodičky nebo mokasíny, když se nedívá pod nohy a nazdařbůh se rozběhne, aby dosáhl naprosté harmonie mezi rytmem dechu a pohybem celého těla nebo jednotlivých svalů. Je třeba mít na paměti i nuance související s přesnou pozicí

těla vyznačující se správným umístěním chodidel. A to všechno proto, aby si nás paní Stępniewská nevyšimla, abychom ji nevyvedli z rovnováhy, vždyť by se mohla i naštvat a začít na nás křičet.

Nebyla totiž vždycky hodná, nenabízela nám vždycky malináče. Občas se pokoušela zmást nepřítele a běžela na hřbitov v přesvědčení, že tam ji obklopují pouze všichni zemřelí z naší ulice. A to naše střílení z plechovek s karbidem ji rozpalovalo doběla, nenechávalo ji to v klidu. Během našich válek nemohla poklidně vytrhávat plevel, zalévat růže či pěstovat kedlubny. I házení kamenů mohlo dopadnout dost nešťastně. Můj bratr byl vždycky uplakánek. Paní Stępniewská ho nejednou musela chlácholit, ale on nic, jen se vlácel úplně na konci a bulel neznámo proč. Vždyť mu nikdo neudělal žádný naschvál. Nanejvýš se někdo zadíval na jeho boty nebo svetřík s dírou v podpaží. Úpěl tak šíleně, že jste nevěděli, kam s očima. Chlácholení paní Stępniewské bylo k ničemu.

Představy se násobí, vidím bratra s dřevěnou lžičkou na míchaná vajíčka, vonícího jehličím a blížícím se deštěm, paní Genowefa jej víská ve vlasech v tišině zahrady a dává mu lžičku lahodného nektaru, aby ho utěšila, já si také přeju špetku krajně rozdílných kategorií krásy a dalšího zjevení. Vidím, jak se hádáme, jak bloudíme po horách, chce mě uhdit, během několika málo vteřin zapomínám, jak pláče, prohrál jsem závod se Istimým počasím a ústa mi promodrala. A vzpomínám si, jak tě odstrkuju a utíkám před tvým křikem, ale od jihu se už blíží bouřka a vím, že budeš chtít, abych tě před ní ochránil, vzal tě na koníčka a kvapem upaloval domů, ale já se taky bojím blesků. Přesto jsem se rozehnal, s větrem o závod, uvedení těla do pohybu umocňuje dojem z té krásy, protože ten spočívá i v dynamice, plynulosti a eleganci běhu. Letíme tedy do hostince, kde se napijeme něčeho studenému. Nechme paní Stępniewskou, aby si odpočala, jistě i ona má žízeň.

Zvony na kostele se rozběsnily, a protože z balkónu hospody je vidět jeho věž, hučí nám v uších a řinčí v hlavě. Zvuk se rozléhá po okolí. Je slyšet vyzvánění až od Odporyszowa, až od Porąbky Uszewské a od Tuchowa. Všude oltáře, monstrance, děti s košíčky plnými okvětních plátků růží. Číšník přistoupil k balkónovým dveřím, aby je zavřel. Zeptal se nás jen, jestli tam zůstaneme, protože jako každý rok na Boží tělo zavírá dveře i okna, zavírá zevnitř všechno, co se dá zavřít. Nás tu chce uvěznit, zavřít do vazby na vlastní přání. A kdo tam zůstal? Nějací dva tři lidé. Ne, nejsou to neznažbozi, ale lidi s kocovinou, kteří by procesí nezvládli, kocovina by je porazila při prvním pokleknutí. Jeden má chuť si zapálit, vykouřil by celou cigaretu, co na tom, dveře jsou zavřené, obchody taky, procesí teprve před chvilkou vyšlo od kostela. Všichni se budou muset zastavit u každého ze čtyř oltářů vystavených speciálně pro tuto příležitost, aby u nich kněz mohl celebrovat.

Má chuť si zakouřit a taky se něčeho napít. Stoupl jsem si k oknu a díval jsem se schovaný za fíkusem, aby si mě nikdo z procesí nevyšiml. Pokukuju, počítám, poznávám kamarády, naslouchám, hasičský orchestr hraje, okvětní plátky růží krouží vzduchem, některé z nich jsou určitě ze zahrady paní Stępniewské. Farář, starosta, místní podnikatelé, zastupitelé, sedláci, těhotné ženy, matky, manželky i milenky. Jdou a klekají si, vstávají a jdou. Hudba je smutná, je to sice barevné, ale jako by se sunul smuteční průvod, aby u dalšího oltáře opět padl na kolena. Víří tu mléčné odstíny běži, růž ze rtěnek, šťavnatá, hluboká červeň. Kdo by si byl

pomyslel, že to je důsledek vidění svaté Juliany z Lutychu.

„Příště už to bude jednodušší.“

„A viděl někdo teď někdy nebožtíka?“

„Ale prosím vás, teď je dávají do márnice, do chladničky, pak rovnou do kostela, ne to, co bylo dřív. Nebožtík ležel až do pohřbu v otevřený rakvi, člověk se mohl pomodlit a zapálit svíčku. Farář ho doprovodil do kostela, tam se ještě sundalo víko rakve, aby se člověk mohl se zemřelým rozloučit, políbit ho na tvář nebo na čelo.“

„Pamatuju si, že když mi zemřel otec, postavila se rakev v pokoji na stůl, ležel tam a usmíval se a sousedky v krajčované šátcích, všechny v černém, úpěly pláčem od rána do večera. Nemohl jsem to vydržet, utíkal jsem od toho exorcismu, od těch všech pokusů o vzkříšení. Plakal jsem v koutě.“

„A Ježíše nikdo neviděl, jak vstal z mrtvých, nikdo u toho nebyl.“

„Protože byl šábés a v ten den bylo zakázaný dokonce i trhat kytky, člověk se nesměl ani opřít o strom, natožpak aby odvalil kámen od vchodu do hrobu.“

„Do prdele kurva,“ zaklel jeden z těch, co seděli u stolu, a zíral do prázdného püllitru. „Tak to vám ještě řeknu, že první den v týdnu uviděla Maří Magdalena u hrobu Ježíš, jak stojí hned za ní, ale nepoznala ho, pomyslela si, že je to zahradník.“

„Učíteli, zteplalo ti tu pivo. Radši se napij.“

„Rabbuni!“

„Poslouchej, hošánku, a uč se od starších, to ti jenom prospěje. Podívej se, jak hezky se chová ten kluk u okna.“

„Cože?“

„Hovno se klouže.“

„Klid.“

„Ale náš mládenec nic nechápe.“

„Dejte mi loknout, snažně vás prosím...“

„Když teď kouříš, tak kuř.“

„Klid, není důvod se rozčilovat, vždyť pijeme za svý. Ostuda by bylo lhát a krást.“

„Pod tvým vedením spojíme se s národem“

„Lidi přeci jen chtějí žít, tak se přizpůsobujou svý době.“

Už mám dost toho vězení. Bez problémů se dostanu ke dveřím, zkusím... Hlasité zařvání se samo vydralo zhluboka z plic. Ostrá bolest v hrudníku. Pravá ruka bezvládně visí.

Dlaně a chodidla plynule, třebaže nejistě, hrabou do prázdna. Před hospodou je ulice rozkopaná. Sejmuli povrchovou vrstvu, pod níž jsou dlažební kostky – pamatuju si je z dětství. Projížděl tudy cyklistický závod a kola poskakovala jako na železničních přejezdech. A my jsme se skamarádili s hloupými dívkami, které jezdily stopem a předstíraly při tom, že jsou Češky, spouštěli jsme se po laně z balkonu činžáku, zkrátka různá podobná dobrodružství. Až jsem si jednou řekl, že se podívám na dědečkův hrob, a vypravil jsem se tam. Byla to nevelká jeskyně, spíš taková grotta, vstoupil jsem dovnitř a odvalil velký kámen, pod nímž – jak se ukázalo – ležela mrtvá fena. Aby ta scénérie byla kompletní, objevilo se tam živé štěně, které mělo podobnou srst jako ona.

Chvíli jsem zíral, načež jsem ten kámen přivalil zpátky, ale neudělal jsem to přesně, takže jí vyčníval čumák. Všiml jsem si, že přeci jen dýchá a otevírá oči. Každé utrpení existuje bez míry a rovnováhy. Vyšel jsem ven z jeskyně, abych o tom řekl paní Stępniewské, která se stále pohybovala po zahradce, volá mě, vyptává se, chce, abych konečně dosvědčil pravdu. Říká, že bych neměl stát tak stranou. Pilát se pokoušel postavit se právě tak, ale ten kříž, k němuž odsoudil Ježíše z Nazaretu, jakož i pravda Jeho Království, obrátily naruby samotnou podstatu lidské osobnosti římského prefekta. Taková je skutečnost, od níž nemůžeme ustoupit stranou, odejít do pozadí, nelze si umývat ruce.

Konečně jsem pochopil, že mě někdo zatáhl do nejprimitivnější pasti. Jako obvykle. Obrátil jsem se, abych doběhl ke dveřím. Stačil jsem udělat nanejvýš dva kroky, když jsem uslyšel známý zvuk a masivní lůno se pak přede mnou prudce zavřelo, neviditelná ruka s rachotem přesunula perspektivu. Byl jsem odstřižen od pozemského slzavého údolí a vtlačen do formy, z níž už patrně nikdy nedokážu uniknout. Namáčkl jsem se na svět, který mě obklopoval, vši silou. Ani se nepohnul. Matky s kočárky kolíbají svá nemluvnat uprostřed trávníků, květiny jim v tom pomáhají, plevel, fialky a blatouchy. Musím se dostat do sklepa, abych připravil dříví na otop, protože v noci má být chladno. Paní Stępniewská vklouzla za mnou a natlačila mě na zed', zapálily se jí lýtka, tulí se ke mně, tiskne se prsy, k ústům se mi chce přisát svými ústy, ale já ustupuju, uhýbám, jelikož mám obavu, že nás moje matka kdykoli může přistihnout, vši silou jsem ji odstrčil, vyběhl ven – a co nevidím?

U stodoly na písku se vyhřívají tři otlá tělčka, jakési tlustoučké trupy, pečou se na slunci, kůži mají spálenou až k rakovině, vůbec jim to však nevádí, smějí se, vtipkují a slunce hřeje, až by z toho jeden dostal úžeh, tuk se škvíří, snad by se i rádi přesunuli do stínu, ale žádné z těch těl není schopno pohnout se, jako by byla přivázána k místu svých muk. Nemám šanci zachraňovat je, vždyť se sám cítím v neustálém ohrožení, bojím se, že přijdu o práci, proto se vracím do tovární haly, protože tam potřebují mou pomoc, právě totiž odstraňují, vytrhávají ze země obrovské kůly, musím rychle najít místo, kde ty krámy uskladnit, nějaký dělník mě popohání, říká mi, abych si mezitím loknul vodky, sám už nevím, co mám dělat, zeptám se mistra, třeba bude vědět, kde mám své náradí na utahování ventilů, evakuovat se odsud by bylo předčasné, vždyť se mi odnikud nedostane pomoci, přitom tu je tolik věcí, které je třeba převézt, spousta nepotřebných předmětů, že se dají vyhodit leda tak do popelnice, někde by tam měly ležet klíče a rádio na baterky, které jsme přeci všichni poslouchali, vezmu si ho s sebou, jelikož někde jinde nemusí hrát žádná hudba. Cestou domů si mě odchytily dvě děvky, požádaly mě, abych je u sebe nechal přespat, že mi nic neudělají, maximálně mi ukážou, jak vypadá skutečná láska. Moc se mi ten nápad nepozdával, ale nemohl jsem se jich zbavit, protože mě chytily za rámě, a jakmile jsme přišli do bytu, utekl jsem do svého rohového pokoje a nechtěl mít s těma pičkama nic společného, určitě by si chtěly zašoustat, ale já na to vůbec nemám chuť. Nevelký prostor je zavalený kartonovými krabicemi, bednami od pomerančů, uprostřed stojí několik židlí, v koutě skříň. Telefony a fotoaparáty se v balíčcích míchají s ročními zásobami šamponů a krémů na obličej, sportovní hodinky se sadou ručně vyráběných čokoládových bonbonů, poukazy na večeři v restauraci se sadou nožů na ústřice a lahví vinného octu, luxusní alkohol s pouzdry na brýle.

Tak to má všechno skončit? Nikdo mě nenajde, protože mě nikdo nebude hledat? Nikoho nenapadne, aby mě po světě hledal? Cožpak by si někdo dělal hlavu se samotářem vyloučeným ze společnosti? Už dávno jsem ztratil klíč k hlavním vchodům i východům. Budu to v té stísněnosti muset nějak vydržet, jen aby mi v tom návalu ticha nechyběla voda a vzduch. I když s tím tichem to už je nejmenší problém, protože v uších nemám nouzi o mnohotvarou virtuozitu vokálů, frázování a stínování tónu, éterických pian a zřetelných forte. Naštěstí je tu ještě ta škvíra, kterou se můžu čas od času kouknout na ulici, co to tam v trávě piští. Nemůžu říct, že by můj život byl nějak zvlášť těžký, ale je nějak tak zanedbatelný, abych o něm neřekl – fakt zasranej. Proto mě děsí to, že správně využití technologie mi poskytují možnost zajistit si věčný život, ochránit se před stárnutím a nemocemi. Jsem kategoricky proti zamontování umělých orgánů do těla, zmrazování zemřelých těl, zvětšování kapacity lidského rozumu pomocí elektronických implantátů a permanentního připojení. Jediné, co mě napadá, je zavřít oči a za hurónského křiku válčit s myšlenkami. Se zaťatými pěstmi a zavřenýma očima mlátím do prostoru kolem sebe a cítím každou odrážející se ledvinovou cystu, žluč stoupající mi do krku. Ramena tlumí údery, páteř zpružněla, slyším šumění dechu. Má tohle být přelom? Je to tak cenné. Epizody, epizodky, hrstka vzruchů posbíraná po cestě na blíže neurčeném místě. Mrzácky a uboze je potřeba postoupit dál, byť třeba jen o krok.

Prostor venku se změnil v cosi lehce aerodynamické, trosky oblohy se zdají být menší než lidé. Děvčata přinášejí staré košile, ubrusy, povlečení, prostěradla a jiné zapomenuté domácí hadry. Vytahují z tašky nůžky, jehlu a nit. V lůně přírodě sešívají, střihají, zkracují – to vše proto, aby vyrobily originální tašky, čepice, hračky, kosmetické taštičky a vůbec všechno, co se jim zachce. Paní Stępniewská, ještě v plné síle, se k nim připojila a plete punčochy. Otočil jsem se na patě, vítr jemně zakvílel, nebyl však natolik silný, abych s ním musel bojovat, abych si nemohl zapálit cigaretu. Pomyslel jsem na paní magistru, už jsme se hodně dlouho neviděli, nemám sice u sebe žádný recept k vyzvednutí, ale poklábosit si člověk vždycky může, a to tím spíš, že paní Stępniewská je zaměstnaná háčkováním, takže nás při povídání nebude rušit, nebude brát za kliku či procházet se mezi regály. Někdy se s paní magistrou milujeme, přicházím do lékárny a ona tam vyvěsí cedulku, že si na chvíli odskočila do banky nebo pro papír do tiskárny. Tentokrát je to podobné. Vždyť dveře už jsou zamčené, takže se může stát cokoli. Ihned jsme se odebrali do zázemí. Brzy jsem stál blízko jejího těla. Paní magistra se ke mně přivinula.

Chytil jsem její ruku do té své. Třesoucí se a potící se, klidně, jemně, jako by každý pohyb mohl vést k rozpadu mistrně vysochaného ženského těla. Přejel jsem prsty pomalu po kloubech jejích prstů – zachvěla se. Není to poprvé, že by byl někdo tak zaujatý jejíma rukama. Jí samotnou! Vždycky mě hlodá otázka, co dělá, kde je, když nejsem u ní? Prokletá žena!

„Ničíš mi život! Nejsi nikdo! Lituju, že žiješ, lituju, že jsi, lituju, že pořád ještě nemám sílu, abych s tebou skoncoval...“ Dívám se do té jasné, zářící tváře a dotýkám se její tváře. To už je blízko. Líbání, svlékání se, hledání té nejvhodnější polohy, aby bylo snadné se sblížit, všechno se všemi detaily. Teď už nemusíme navzájem prosit o zachování klidu a rozvahy. Dokonce ani případný příchod paní Stępniewské nebude s to nic změnit. Nevadí nám hustota světla a prostota nábytku. Proč se nedokážu odpoutat? Jsem v ní, slyším vzdychy, cítím teplo moči,

zavírám oči a kreslím si ve vzduchu tvary váz a lahví – ztuhlý střep masa stále ostřím do ní. Stehna má roztažená jako okno, stehna jako dva schlíplé rákosy, které se prohýbají pod tíhou mého těla, ach, roztahujte se v čase léta, uvolněné odnože záhonů a úhorů, ať země rodí, ať okna plodí zlatavé odrazy a my se koupejme v běsnícím oceánu přísahání!

Vzájemně nesouvisející obrazy. Je to minulost, nebo přítomnost? Onen sklon vyprávět je součástí mě. Mívám sny a touhy, ačkoli jen nesnadno obohacuji svou mysl o nová slova a jazykové konstrukce. Proto ty myšlenky na spojování bolesti a utrpení s vizí a halucinací, využívání stále nových oblastí, hledání potenciálu, který ještě nikdo nevytáhl na povrch.

„Tak do toho, vyprávěj.“ Já už jsem to vyprávěl na tisíc způsobů: v tichosti i v hluku, za bílého dne i za noci, ve vaně, v kuchyni, v šatně. Všude to bolelo úplně stejně.

Chytil jsem ji za ruku – opět ji držím jemně, nicméně natolik odhodlaně, abych už necouvnuv jako posledně. K lásce ji může přivést zpět teplo silných paží, jimiž bude objata. Pomohl jsem jí vstát a ona toužila jen po tom, abych ji nikdy nepřestal milovat. Cítila se v bezpečí. Podívala se mi do očí. Usmála se. Její tvář ještě více zčervenala. Vidím řasy, poprášené sypkým brokátem, který pronikl i do husté mřížky vrásek pokrývajících její obličej. Stěny se zakalují v očích, sametový prach usedá na kádinkách, odměrných válcích, zkumavkách a jiných nádobách se sloučeninami. Snopy světla vylézají zpoza rolet a hladí pláště paní magistry prodchnutý bělobou. Hledím na její prsa, zrychlené dýchání mě vzrušuje. Cítím, jak pod kůží pulsuje krev, oční víčka se pohybují a řasy chvějí. Přikládám k čelu studený prázdný flakon a vdechuji do plic kalný cigaretový kouř. Místo abych přemýšlel nad povzdechy a nemožnými stesky, měl bych vyběhnout ven a nasávat slunce přímo z oblohy. Co nejčastěji podstupovat riziko, že si odřu kolena, vylézat na ty nejvyšší větve a zplna hrdla křičet; očišťovat se od nezdravé melancholie a toxického smutku.

Nezajímá mě, že se všichni rozutekli, že se povalují v lánech travin a šlehají stébly. Očichávám stopy, pozoruji zvedající se stonky a hladím dlouhé šťavnaté větévký břízek. Rád se posadím na mez, tam, odkud je vidět na pole i vzdálené vesnice, a nechávám se profouknout skrz naskrz. Hloubám nad minulostí, protože nedokážu najít okamžik, kdy byl můj osud předurčen, kdy zlomyslný bůh mrštil o zem tisícem tváří. Uvědomuji si, jak moc se o to dosavadní bytí staráme a každý den hledáme nějakou berličku v jednoduché činnosti, kdy se dotýkáme největšího pokladu toho druhého člověka, jeho oči jako šperky blyštící se slzami se s námi loučí. Ten život, tak tiše mlčící, se společně s odlétajícími motýly vznáší mezi oblaky prachu. Takže vidím paní Stępniewskou, jak stojí nahá – několik dní před smrtí – uprostřed své zahrady. Nahatá se sklání nad maceškami, beze studu si dřepne a vymočí se. Zdá se, jako by se paní Stępniewská vrátila do nemluvněcího věku. Hraje si s květinami a něco si žvatlá. Její paměť vybledla a zežloutla a už se nikdy nerozzáří v plné sytosti a výraznosti. Její tělo bledne a chladne.

Oslovil jsem ji, ale ona na má slova neodpovídá. Musím najít někoho z jejích příbuzných, vždyť je nutno odnést ji ze zahrady, protože jak tohle vypadá, nahota nesluší žádné duši. Zavolał jsem z domu Jerzyka a říkám mu, co a jak. Dokonce se nijak zvlášť nedivil, matka už mnohokrát nepozorovaně opustila lůžko a nedala se uhlídat. Ona už nemá potuchy, co se s ní děje, láká ji to do zahrady, mezi záhonky si neuvědomuje, že čas skrze ni protekl jako horský

potok. Už dávno má sbaleno a je připravena na cestu.

Skoro každý den procházím kolem zahrádky paní Stępniewské. Rozemílám minulost na slova a věty, jen abych se nestal zvířetem.